

Proces založení českobudějovického biskupství v letech 1783–1789

Rudolf Svoboda

1. STRUČNÉ UVEDENÍ DO PROBLEMATIKY

V této studii bych se rád ve stručnosti zabýval procesem založení českobudějovické diecéze. Na tento proces je možné nahlížet v různých časových perspektivách: z dlouhodobější perspektivy jako na výsledek dvou a půl století trvajících snah habsburských vládců o zlepšení stavu církevní správy na území pražské arcidiecéze, potažmo v celé monarchii; z krátkodobějšího pohledu jako na důsledek a součást osvícenských reforem vládců Marie Terezie a Josefa II.; či v časově nejkratší perspektivě jako na úředně zdokumentovaný proces vlastních jednání v letech 1783–1789, uvedený do pohybu vůlí absolutisticky vládnoucího Josefa II., prosazujícího církevní reformy, na jehož počátku se začalo jednat o zlepšení církevní správy v jihočeské oblasti pražské arcidiecéze a na jeho konci zde stálo nové, finančně zabezpečené biskupství s mladým a aktivním biskupem v čele.

Přestože nehodlám první dvě jmenované perspektivy zcela opomenout, zaměřím se – jak již napovídá název studie – zejména na onu do třetice zmíněnou perspektivu.

Proces založení biskupství zatím ze všech historiků, kteří se tímto tématem kdy zabývali, nejpodrobněji popsal již před více než dvaceti lety Kurt Augustin Huber ve své studii vydané k dvoustému výročí založení českobudějovické diecéze s názvem *Die Gründung des Bistums Budweis 1784/85*.¹ Pro svá zkoumání však neměl k dispozici písemnosti uložené zejména ve Státním oblastním archivu v Třeboni a v dnešním Národním archivu v Praze, tudíž nemohl celý proces zmapovat do větší hloubky. Dopustil se i několika nepřesností, k nimž došlo zejména proto, že byl nucený čerpat z ne zcela spolehlivých děl staršího data, jako je kupř. kniha Franze Mardetschlägera *Kurz gefasste Geschichte des Bistums und der Diocese Budweis* z roku 1885,² jejíž poznatky doplnil informacemi z vybraných zahraničních titulů a dokumentů uložených ve vídeňských archivech.³

¹ Viz K. A. HUBER, „Die Gründung des Bistums Budweis 1784/85,“ in *Archiv für Kirchengeschichte von Böhmen – Mähren – Schlesien 7, Festschrift zur zweiten Säkularfeier des Bistums Budweis 1785–1985*, ed. K. A. Huber, Königstein im Taunus: Inst. für Kirchengeschichte von Böhmen-Mähren-Schlesien, 1985, s. 37–49.

² F. MARDETSCHLÄGER, *Kurz gefasste Geschichte des Bistums und der Diocese Budweis zur Jubiläumsfeier ihres hundertjährigen Bestehens*, Budweis, 1885, s. 7–16.

³ Srov. HUBER, „Die Gründung,“ s. 37–49.

Huberův současník Jaroslav Kadlec přistoupil k tématu s mnohem větším odstupem a ve větší stručnosti, čerpaje také především z Mardetschlägerových poznatků.⁴

O založení českobudějovického biskupství se velmi stručně zmiňují další autoři, kupř. Aleš Zelenka a Jaroslav Polc, nejnovější stať se nachází v *Encyklopedii Českých Budějovic*.⁵

V této studii se budu snažit o celistvější pohled na celý proces založení biskupství, než jak se o něm můžeme dočíst v dílech výše zmíněných autorů. Pokusím se kriticky prozkoumat a shrnout stávající poznatky, doplnit je o dosud neznámé informace z archivního výzkumu a zejména opravit některé nepřesnosti, ke kterým v dřívějších výzkumech došlo.

Na závěr tohoto stručného uvedení podotýkám, že je třeba vést v patrnosti, že založení biskupství v Českých Budějovicích bylo procesem, který byl součástí jiných procesů, kupř. provádění regulací biskupství za vlády Josefa II. Samotné založení také obsahuje procesy další nebo s jinými úzce souvisí, kupříkladu s reformou farního systému.⁶ Nedělitelnou součástí samotného zakládání biskupství v letech 1783–1789 byl proces obsazení českobudějovického biskupského stolce, který začal jmenováním olomouckého kanovníka Jana Prokopa Schaaffgotsche generálním vikářem pražského arcibiskupství se sídlem v Českých Budějovicích na počátku února roku 1783 a skončil jeho slavnostní intronizací v únoru 1786. Schaaffgotsche zastával jednu z aktivních rolí v procesu zakládání českobudějovického biskupství.

2. SNAHY O ZŘÍZENÍ BISKUPSTVÍ V MINULOSTI

Jednání o zřízení biskupství v jižních Čechách má podle Hubera své dějinné kořeny již v období vlády císaře Ferdinanda I. (1526–1564), kdy je doložena existence

⁴ Kadlec – přibližně ve stejné době jako Huber – napsal několik krátkých studií týkajících se dějin katolické církve v jihočeském regionu ku příležitosti dvoustého výročí založení českobudějovické diecéze. Vyšly jako číslované přílohy ke kněžskému oběžníku z roku 1986. Příloha č. 3 se zabývala právě tématem zakládání českobudějovického biskupství. Toto pojednání vyšlo po pádu komunistického režimu jako součást knihy *Českobudějovická diecéze*. Srov. J. KADLEC, *Českobudějovická diecéze*, České Budějovice: Sdružení Jana Nepomuka Neumana – Setkání, 1995, s. 20–24. Číslovaná složka se strojopisovými přílohami z kněžského oběžníku z roku 1986 se nachází v regionálním oddělení Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích, není zařazena v katalogu ani pod inventárním číslem. Dostupná je na vyžádání badatele.

⁵ Viz A. ZELENA, *Die Wappen der böhmischen und mährischen Bischöfe*, Regensburg: Behey Verlag, 1979, s. 165 a J. V. POLC, *Stručný přehled dějin českých a moravských diecézí po třicetileté válce*, Praha: Univerzita Karlova v Praze, Katolická teologická fakulta, 1995, s. 66–67. Srov. J. KADLEC – M. NOVOTNÝ, „Biskupství,” in *Encyklopedie Českých Budějovic*, 2. vyd., České Budějovice: Statutární město České Budějovice, 2006, s. 46.

⁶ V této studii bohužel není prostor k tomu, aby mohla být věnována větší pozornost problematice reforem, které byly provedeny přímo v čase před zřízením biskupství, v průběhu jeho zakládání i v prvních letech jeho existence. Mám na mysli zejména reformy v oblasti školství, vyhlášení náboženské tolerance, rušení některých církevních institucí a změny v duchovní správě na úrovni farností. Viz KADLEC, *Českobudějovická diecéze*, s. 5–19, 20–26 a K. A. HUBER, „Kirche in Südböhmen: Ein Überblick,” in *Archiv für Kirchengeschichte von Böhmen – Mähren – Schlesien 7: Festschrift zur zweiten Säkularfeier des Bistums Budweis 1785–1985*, ed. K. A. Huber, Königstein im Taunus: Inst. für Kirchengeschichte von Böhmen-Mähren-Schlesien, 1985, s. 7–35.

plánu na rozdělení pražského arcibiskupství a založení několika sufragánních biskupství. Avšak až za vlády císaře Ferdinanda II. (1619–1637) se nad tímto záměrem rozproudila živější diskuze. Jejím důvodem byla podle Kadlecova názoru nejenom snaha o zlepšení situace v církevní správě v Čechách, ale také otázka znovuzískání zdejšího obyvatelstva pro katolickou víru. Nová biskupství měla být zřízena v Hradci Králové, Litoměřicích, Plzni a Českých Budějovicích.⁷ V Českých Budějovicích a v Plzni jednání ztroskotala na odporu místních městských rad, které se obávaly, že by biskup sídlící ve městě mohl omezovat jejich práva a svobody, a také na problémech s hmotným zabezpečením nových biskupství a biskupů. Českobudějovičtí a plzeňští měšťané se také vymlouvali, že jsou dobří katolíci a mají ve městě dostatek diecézního i řeholního duchovenstva, takže nehrozí nebezpečí upadnutí do bludu – a tudíž biskupa ve svých městech nepotřebují. Podle názoru budějovických měšťanů by se jako sídlo biskupství spíše hodil Tábor, který byl teprve nedávno obrácený na pravou víru, a tudíž by zde biskup zastával důležitou roli.⁸

Nakonec byla v druhé polovině sedmnáctého století založena – také díky velké snaze pražského arcibiskupa Arnošta Harracha (1623–1667) – biskupství v Litoměřicích (1655) a v Hradci Králové (1664). I tak ale spadaly pod pražskou arcidiecézi nadále celé střední, západní a jižní Čechy. Tak rozsáhlý církevní útvar se samozřejmě potýkal s církevně-správními obtížemi. Nevyřešena zůstala tato situace více než dalších sto let, téměř až do konce osmnáctého století, kdy její pozitivní změnu inicioval josefinistický stát, v jehož představách byla efektivní církevní správa jedním z klíčových požadavků správného fungování a řízení státu, a proto neváhal rázně překonávat obtíže, které stály v cestě k úspěšnému dosažení vytyčených cílů.⁹ Kromě toho zásadně narostl počet obyvatel v pražské arcidiecézi, takže církevně-správní těžkosti byly oproti minulosti ještě palčivější. Oproti minulému století již nebyla problémem víra obyvatelstva, které bylo v zemích Koruny české ve velké většině katolické.¹⁰

Již roku 1774 předložila císařovna Marie Terezie papeži Klementu XIV. všeobecný plán zřízení nových biskupství v Čechách a na Moravě a přizpůsobení jurisdikce biskupů tak, aby odpovídala území státu. Zejména kvůli neúspěšným válkám s Pruskem přišli Habsburkové o značnou část Slezska, tudíž bylo třeba provést nutné církevně-správní úpravy. Na Moravě měla být založena biskupství v Brně a v Opavě, v Čechách v Českých Budějovicích a v Plzni.

Plán císařovny se podařilo uskutečnit jen dílčím způsobem. Ještě za její vlády došlo k založení biskupství v Brně roku 1777 a současně bylo olomoucké biskupství povýšeno na metropoli. Ze zřízení biskupství v Opavě a v Plzni nakonec sešlo.¹¹ Až císař Josef II. zahájil v době své samostatné vlády v letech 1780–1790 další

⁷ Huber dokládá reálnou existenci plánu na zřízení sufragánních biskupství již v šestnáctém století. Kadlec hovoří až o snahách ve století sedmnáctém. Srov. HUBER, „Die Gründung,” s. 37 a KADLEC, *Českobudějovická diecéze*, s. 19. O plánech založení biskupství v sedmnáctém století viz také J. JANÁK – Z. HLEDÍKOVÁ, *Dějiny správy v českých zemích do roku 1945*, Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989, s. 225. Srov. také KADLEC – NOVOTNÝ, *Biskupství*, s. 41.

⁸ Viz KADLEC, *Českobudějovická diecéze*, s. 19 a HUBER, „Die Gründung,” s. 37.

⁹ Srov. HUBER, „Die Gründung,” s. 37–38.

¹⁰ Viz HUBER, „Kirche in Südböhmen: Ein Überblick,” s. 16.

¹¹ Srov. HUBER, „Die Gründung,” s. 37–38.

vlnu zakládání diecézí, která s sebou přinesla i biskupství v Českých Budějovicích. Mimo území Čech a Moravy byla přibližně ve stejnou dobu zřízena biskupství kupř. v Linci (1783–1785),¹² St. Pöltenu (1785), Leobenu (1786) a Tarnově (1785).¹³

3. JEDNÁNÍ O ZALOŽENÍ BISKUPSTVÍ V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH V LETECH 1783–1785

3.1 Prolog procesu založení biskupství v roce 1783

Založení biskupství na jihu Čech bylo složitým procesem, kterého se účastnilo několik jednajících stran. V prvé řadě samotný císař, který svou vůli dával na vědomí především dvorskými dekrety posílanými z Vídně přes dvorské úřady. Na úrovni zemí Koruny české zastupovalo zájmy státu zemské gubernium se sídlem v Praze, přičemž samozřejmě fungovaly i další regionální orgány státní správy. Druhou jednací stranou bylo pražské arcibiskupství v čele s arcibiskupem Antonínem Petrem Příchovským. S administrativou pomáhala Příchovskému arcibiskupská konzistoř a kancelář, jež měly na starosti nutné formální záležitosti. Třetí stranou byl Jan Prokop Schaaffgotsche, budoucí českobudějovický biskup, který se v průběhu času stával z pasivního čekatele na udělení úřadu čím dál tím více aktivním spoluhráčem. Čtvrtou stranou byl Řím, resp. papež Pius VI. S jeho vědomím probíhaly práce římských kongregací, zejména *Sacra Congregatio Consistorialis*, která měla na starosti záležitosti týkající se zakládání biskupství od roku 1588. Spojovacím článkem Říma s josefinistickým státem – a naopak – byla nunciatura se sídlem ve Vídni.

Počátek celého procesu je datován na 9. únor 1783, kdy byl dvorským dekretem jmenován olomoucký kanovník Jan Prokop Schaaffgotsche generálním vikářem pražské arcidiecéze se sídlem v Českých Budějovicích. Tento generální vikariát měl zahrnovat budějovický, klatovský, plzeňský, prácheňský a táborský kraj.¹⁴ O otázce

¹² Srov. R. ZINNOBLER, „Josephinismus am Beispiel der Gründung des Bistums Linz,“ *Zeitschrift für Kirchengeschichte* 83, č. 83 (1982): 295–311 nebo viz S. R. PICHL, *Joseph Anton Gall Josephiner auf dem Bischofsstuhl*, Frankfurt am Main: Peter Lang, 2007, s. 57–58.

¹³ Srov. kupříkladu E. ZÖLLNER, *Geschichte Österreichs: Von den Anfängen bis zur Gegenwart*, Wien: Verlag für Geschichte und Politik, 1990, s. 326.

¹⁴ Opis dvorského dekretu viz Státní oblastní archiv (dále SOA) Třeboň, Biskupský archiv České Budějovice (dále BA ČB). Akta v záležitosti stabilizace českobudějovického generálního vikariátu a činnosti představitelů tohoto úřadu 1783–1784, sign. I/1/a, kart. 6.

Přepis tohoto dekretu srov. MARDETSCHLÄGER, *Kurz gefasste Geschichte*, s. 236. Mardetschläger v nadpisu chybně uvádí, že Josef II. jmenoval Schaaffgotsche generálním vikářem a světicím biskupem. K úvahám o tom, že by Schaaffgotsche mohl být světicím biskupem, došlo až mnohem později. Také u některých dalších příloh neodpovídají nadpisy časové posloupnosti ani jejich obsahu. Pravděpodobná příčina je v předčasném úmrtí Mardetschlägera, který svoji knihu nedokončil. Biskupský notář Johann Trajer v dodatku k předmluvě Mardetschlägerovy knihy přiznává, že při přípravách na vydání došlo k některým zásahům do textu a k doplněním biografii Jana Prokopa Schaaffgotsche a Konstantina Růžičky. Srov. tamtéž, s. VI–VII, 1–16, 236nn.

Podle Mardetschlägera a Hubera byl arcibiskup Příchovský požádán, aby navrhl kandidáta na tuto funkci. Císař mu dal na vědomí, že by jako kandidáta rád viděl olomouckého kanovníka hraběte Jana Prokopa Schaaffgotsche, v čemž mu bylo vyhověno. V pramenech se mi tato tvrzení nepodařilo ověřit. Srov. MARDETSCHLÄGER, *Kurz gefasste Geschichte*, s. 3, a také HUBER, „Die Gründung,“ s. 38.

převzetí generálního vikariátu koresponduje Schaaffgotsche s arcibiskupem Příchovským již od března 1783.¹⁵ V polovině dubna napsal pražský arcibiskup Schaaffgotschovi, že je třeba, aby se pro převzetí úřadu generálního vikáře zřekl svých úřadů v jiných diecézích, tj. v arcidiecézi olomoucké a v diecézi brněnské. Oznamuje, že čeká na dopis olomouckého arcibiskupa týkající se Schaaffgotschova odchodu do pražské arcidiecéze.¹⁶ V dalším dopise z konce května Příchovský Schaaffgotschovi sděluje, že je již vyvázán z povinností v brněnské diecézi a olomoucké arcidiecézi, tudíž již nic nebrání tomu, aby se jeho kauza posunula dál. Konstatuje však, že císař váhá učinit další rozhodnutí, proto se jednání neposouvá kupředu, a je tudíž třeba vyčkávat.¹⁷

Na konci června 1783 Schaaffgotsche požádal zemské gubernium, zda by si mohl současně s úřadem generálního vikáře v Českých Budějovicích podržet i funkci olomouckého sídelního kanovníka.¹⁸ Gubernium v tomto případě Schaaffgotschovi odpovědělo, aby svůj dotaz poslal do Říma, kde by mělo být rozhodnuto, zdali to je možné.¹⁹

Z dopisu zemského gubernia z 22. září 1783 zaslaného arcibiskupovi Příchovskému je zřejmé, že jednání o zřízení generálního vikariátu s pravomocí pro výše zmíněné kraje nadále pokračovala a byla snaha, aby se Schaaffgotsche ujal svého úřadu co nejdříve.²⁰

Další zásadní událostí byl dvorský dekret z 6. října 1783, kterým císař Josef II. rozhodl, že má Jan Prokop Schaaffgotsche být nejen generálním vikářem v Českých Budějovicích, ale také světicím biskupem. Císař nařizuje zemskému guberniu, aby v této věci zahájilo jednání s arcibiskupem Příchovským, aby Schaaffgotsche mohl obdržet biskupské svěcení a mohl zastávat úřad biskupa *in patribus*. Vyjednáváním s Římem byl pověřen ministr kardinál Herzan. Dále měl být vyrozuměn olomoucký arcibiskup Colloredo, že Schaaffgotsche bude zastávat úřad olomouckého sídelního kanovníka *per dispensationem*.²¹

Jaroslav Polc hovoří o tom, že 8. února 1783 byl Schaaffgotsche jmenován Josefem II. pražským světicím biskupem, což je opět mylná informace. Na rozdíl od Mardetschlägera a Hubera píše, že císař Josef II. požádal 30. listopadu 1783 české gubernium, aby pražskému arcibiskupovi navrhlo jména tří kandidátů, z nichž by mohl zvolit budoucího pražského světicího biskupa a generálního vikáře se sídlem v Českých Budějovicích. Toto rozhodnutí se mi nepodařilo dohledat, navíc Polcovo tvrzení neodpovídá řeci dalších pramenů, které jsem měl k dispozici. Srov. Polc, *Stručný přehled*, s. 67.

¹⁵ Dopisy Jana Prokopa Schaaffgotsche pražskému arcibiskupovi Příchovskému z 8. března a Příchovského Schaaffgotschovi z 13. března 1783. SOA Třeboň, BA ČB. Akta v záležitosti stabilizace českobudějovického generálního vikariátu a činnosti představitele tohoto úřadu 1783–1784, sign. I/1/a, kart. 6.

¹⁶ Dopis pražského arcibiskupa Příchovského Janu Prokopu Schaaffgotschovi z 19. dubna 1783. Srov. SOA Třeboň, BA ČB. Akta v záležitosti stabilizace českobudějovického generálního vikariátu a činnosti představitele tohoto úřadu 1783–1784, sign. I/1/a, kart. 6.

¹⁷ Dopis pražského arcibiskupa Příchovského Janu Prokopu Schaaffgotschovi z 22. května 1783. Tamtéž.

¹⁸ Dopis Jana Prokopa Schaaffgotsche zemskému guberniu z 23. června 1783. Tamtéž.

¹⁹ Dopis zemského gubernia Janu Prokopu Schaaffgotschovi z 20. srpna 1783. Tamtéž.

²⁰ Dopis zemského gubernia arcibiskupovi Příchovskému z 22. září 1783. Srov. Národní archiv (dále NA) Praha, Archiv pražského arcibiskupství (dále APA), Zřízení budějovického biskupství 1782–1798, inv. č. 3772, sign. C 146/1, kart. 2244.

²¹ Výtah z dvorského dekretu císaře Josefa II. ze 6. října 1783. Srov. SOA Třeboň, BA ČB. Akta v záležitosti stabilizace českobudějovického generálního vikariátu a činnosti představitele tohoto úřadu 1783–1784, sign. I/1/a, kart. 6. Tentýž výtah viz MARDETSCHLÄGER, *Kurz gefasste Geschichte*, s. 237.

Zemské gubernium sdělilo Schaaffgotschovi přebývajícímu v Brně císařovo rozhodnutí v dopise ze 17. října s tím, že by měl požádat o udělení biskupského svěcení a měl by se v blízké době přestěhovat do Českých Budějovic.²²

Moravské a slezské gubernium informovalo Schaaffgotsche ještě tentýž den, že smí zastávat svůj olomoucký kanonikát *per dispensationem*.²³ Sám Schaaffgotsche požádal arcibiskupa Colloreda o souhlas s dispensí od rezidence 28. října 1783.²⁴ O dva dny později mu arcibiskup kladně odpovídá.²⁵ Na 31. října 1783 je datován dopis od olomoucké kapituly adresovaný Schaaffgotschovi do Brna, ve kterém mu sděluje svůj souhlas s dispensí od rezidence.²⁶

Z ohledu na stárnoucího pražského arcibiskupa Antonína Petra Příchofského²⁷ císař původně hodlal založit nové biskupství na jihu Čech až po jeho smrti,²⁸ a proto se rozhodl podniknout výše popsané kroky k založení generálního vikariátu. Toto řešení se ale císaři evidentně zdálo polovičaté. Rozhodl se nakonec jinak a celou záležitost vzniku biskupství urychlil.²⁹

Dopisem z 20. listopadu 1783 oznámilo zemské gubernium Schaaffgotschovi, že se v dosavadních jednáních schyluje ke změně: v rámci regulací diecézí je uvažováno o zřízení nové diecéze v Českých Budějovicích a o něm se uvažuje jako o novém biskupovi. Zároveň mu ale bylo sděleno, že vše potřebné se dozví, až o této otázce padne konečné rozhodnutí z vyšších míst.³⁰ Nakonec byl Schaaffgotsche dvorským dekretem z 5. prosince 1783 informován, že dochází ke změně předchozích rozhodnutí a že je nutno čekat další pokyny panovníka. V praxi to znamenalo, že byla zastavená jednání potřebná k udělení biskupského svěcení a také proces prezentace Schaaffgotsche do úřadu generálního vikáře.³¹

²² Dopis zemského gubernia Janu Prokopu Schaaffgotschovi ze 17. října 1783. Srov. SOA Třeboň, BA ČB. Akta v záležitosti stabilizace českobudějovického generálního vikariátu a činnosti představitele tohoto úřadu 1783–1784, sign. I/1/a, kart. 6.

²³ Na obálce dopisu je Schaaffgotsche titulován jako: olomoucký kanovník, *officiarius archidiaconalis administrator*, ředitel kněžského semináře v Brně, přisídící konzistoře a biskupský rada. Informuje také, že bude generálním vikářem a sufragánním biskupem pražské arcidiecéze v krajích klatovském, plzeňském, prácheňském, táborském a budějovickém a bude zastávat *episcopatus in patribus*. Viz Dopis moravského a slezského zemského gubernia ze 17. října 1783. Tamtéž.

²⁴ Dopis Jana Prokopa Schaaffgotsche olomouckému arcibiskupovi Colloredovi z 28. října 1783. Tamtéž.

²⁵ Dopis olomouckého arcibiskupa Colloreda Janu Prokopu Schaaffgotschovi z 30. října 1783. Tamtéž.

²⁶ Dopis olomoucké kapituly Janu Prokopu Schaaffgotschovi z 31. října 1783. Tamtéž.

²⁷ Srov. Polc, *Stručný přehled*, s. 30–31.

²⁸ Dělení diecézí po smrti metropolitů bývalo běžnou praxí. Jako příklady je možné uvést založení biskupství v Brně po smrti olomouckého biskupa Hamiltona nebo založení lineckého biskupství po smrti salcburského arcibiskupa Colloreda. Srov. kupř. Pichl, *Joseph Anton Gall*, 57–59.

²⁹ Viz kupříkladu Dvorní dekret českému zemskému guberniu z 6. října 1783 a 20. listopadu 1783. Srov. Österreichisches Staatsarchiv Wien, Allgemeines Verwaltungsarchiv (dále AVA), 1782–1785, Alter Kultus, sign. 31, fasc. 113 – Bistum Budweis. Srov. Huber, „Die Gründung“, s. 38.

³⁰ Dopis ze zemského gubernia z 20. listopadu 1783. Srov. SOA Třeboň, BA ČB. Akta v záležitosti stabilizace českobudějovického generálního vikariátu a činnosti představitele tohoto úřadu 1783–1784, sign. I/1/a, kart. 6.

³¹ Srov. Dvorský dekret z 5. prosince 1783. Srov. SOA Třeboň, BA ČB. Akta v záležitosti stabilizace českobudějovického generálního vikariátu a činnosti představitele tohoto úřadu 1783–1784, sign. I/1/a, kart. 6. Viz také MARDETSCHLÄGER, *Kurz gefasste Geschichte*, s. 237–238.

Kvůli nepřesným údajům v Mardetschlägerovi, které se váží k tomuto datu,³² došlo i v dalších publikacích k omylu. Nejnověji kupř. v *Encyklopedii Českých Budějovic*: „Císař Josef II. rozhodl dvorským dekretem z 5. 12. 1783 o zřízení biskupství v Českých Budějovicích a zároveň jmenoval prvním českobudějovickým biskupem dosavadního olomouckého kanovníka J. P. Schaaffgotsche, který si měl vyžádat schválení od papežského stolce.“³³ Stejnou chybu uvádí ve svém díle i Polc a Buben.³⁴

Ačkoli vyhlášením dvorního dekretu z 5. prosince 1783 došlo ke zbrzdění procesů nastartovaných na počátku února tohoto roku, jednání zcela zastavena nebyla. Zdálo se, že navzdory ohledům k Příchovskému nenechá na sebe formální zřízení biskupství v Českých Budějovicích dlouho čekat.³⁵

3.2 Od císařského založení biskupství k vydání papežské erekcí buly

Rozhodnutí císaře o založení českobudějovického biskupství je nakonec datováno až na 18. duben 1784.³⁶ Předcházela mu jednání, jejichž hlavním bodem byly finanční záležitosti, především pak otázka biskupova platu. Arcibiskup Příchovský se zavázal k placení 3 tisíc zlatých ročně jen s tou podmínkou, že Schaaffgotsche zůstane jemu podřízeným generálním vikářem.³⁷

Prezident dvorské duchovní komise baron Kressel, který byl znalcem poměrů v pražské arcidiecézi, navrhl, aby byl budoucí biskupský plat rozdělen – 3 tisíce měl nový biskup dostávat od arcibiskupa, 9 tisíc z náboženského fondu. Po smrti Příchovského měl jeho nástupce na pražském arcibiskupském stolci platit celou sumu 12 tisíc zlatých.³⁸ Císař nakonec rozhodl takto: arcibiskup bude v každém případě platit 3 tisíce zlatých. Aby nebyl zbývající částkou příliš zatížen náboženský fond, nařídil, aby česká dvorská kancelář, dvorská komora a bankovní deputace prozkoumaly možnost, zda-li by nebylo možné nějaký církevní úřad a jeho příjmy převést na nového biskupa.³⁹

³² Podle Mardetschlägera mělo být na základě dvorského dekretu z 5. prosince 1783 založeno samostatné biskupství v Českých Budějovicích, Schaaffgotsche se měl stát prvním českobudějovickým biskupem a měl za úkol vyžádat si od papeže svolení. Tamtéž, s. 3–4.

³³ KADLEC – NOVOTNÝ, *Biskupství*, s. 46.

³⁴ Srov. POLC, *Stručný přehled*, s. 66; BUBEN, *Encyklopedie*, s. 293. Kromě toho Polc mylně tvrdí, že jako světitel biskup měl Schaaffgotsche spravovat prácheňský, bechyňský a plzeňský kraj.

³⁵ Schaaffgotsche se kupříkladu nadále zabýval otázkou urychlení oprav budoucí biskupské rezidence v Českých Budějovicích, protože se předpokládalo, že se nějakým způsobem brzy ujme církevní správy v jižních Čechách, a také se sem přistěhuje. Viz Dopisy zemského gubernia Janu Prokopu Schaaffgotschovi z 20. a 22. prosince 1783, a také z 8. ledna 1784. SOA Třeboň, BA ČB. Akta v záležitosti stabilizace českobudějovického generálního vikariátu a činnosti představitele tohoto úřadu 1783–1784, sign. I/1/a, kart. 6. Problematika biskupské rezidence bude v této studii ještě zmíněna.

³⁶ Dvorský dekret z 18. dubna 1784. Srov. SOA Třeboň, BA ČB. Zřízení biskupství. Vytváření jednotlivých úřadů diecézní správy, jejich obsazování a první počátky činnosti. 1784–1785, inv. č. I/1/b, kart. 6. Srov. také MARDETSCHLÄGER, *Kurz gefasste Geschichte*, s. 238–239. Problematika biskupské rezidence bude v této studii ještě zmíněna.

³⁷ Viz Listy dvorního kancléře Kolowrata z 27. listopadu 1783 a 10. dubna 1784. Srov. Österreichisches Staatsarchiv Wien, AVA, 1782–1785, Alter Kultus, sign. 31, fasc. 113.

³⁸ List dvorního kancléře Kolowrata ze 7. dubna 1784. Tamtéž.

³⁹ List dvorního kancléře Kolowrata z 10. dubna 1784. Tamtéž.

Úmysl císaře zřídit nové biskupství a jmenovat Jana Prokopa Schaaffgotsche biskupem se dostal do širšího povědomí ještě před jeho oficiálním vyhlášením. Také v úřední korespondenci zemského gubernia Schaaffgotschovi je možné nalézt fakta, která jasně ukazují, že nebylo pochyb o tom, že bude založeno biskupství v Českých Budějovicích, bylo pouze otázkou, *kdy* k tomu skutečně dojde. Kupříkladu z 15. ledna 1784 pochází dopis zemského gubernia Schaaffgotschovi v záležitosti jednání o ustanovení úřadů v nové diecézi, především kapituly a biskupské konzistoře.⁴⁰ Již od března se o místa v kapitule i o další úřady hlásí několik uchazečů, z nichž někteří byli osloveni samotným Schaaffgotschem. Někteří z nich později skutečně získali úřady, o které žádali: kupř. Johann Albert svobodný pán Hegemüller z Dubenweilern⁴¹ nebo Ignác svobodný pán z Vernier.⁴² Proces obsazování úřadů v nové diecézi pokračoval i v dalších měsících roku 1784.⁴³

Zmíněným dvorským dekretem z 18. dubna 1784, kterým dal císař na vědomí své rozhodnutí o zřízení biskupství v Českých Budějovicích, byl Schaaffgotsche jmenován českobudějovickým biskupem. Jeho roční příjem byl definitivně stanoven na 12 tisíc zlatých, z toho třemi tisíci měl přispívat arcibiskup, devíti tisíci náboženský fond. Arcibiskup Příchovský byl požádán, aby kvůli oddělení jihočeské části arcidiecéze navázal styk se Svatým stolcem. Také nově jmenovaný biskup měl požádat Řím o vyhotovení potřebných jmenovacích listin.⁴⁴

Zemské gubernium oznámilo císařská nařízení Schaaffgotschovi do Brna 23. dubna 1784. Kromě toho jej upozorňují, že by si měl podat návrh na složení kapituly, konzistoře a kanceláře.⁴⁵ V průběhu května pak Schaaffgotsche se zemským guberniem řešil zejména otázky pravomocí a platů církevních hodnostářů nového biskupství. Pro generálního vikáře byl předběžně dohodnutý plat 3 tisíce zlatých ročně, dignitáři kapituly měli dostávat každý 1200 zlatých, ostatní kanovníci tisíc zlatých. Částky ročních příjmů pro sekretáře a kancléře se měly pohybovat ve výši od 600 do 900 zlatých. Zároveň se diskutovalo i o platech vikářů, avšak zatím bez návrhu konkrétní sumy.⁴⁶

⁴⁰ Dopis zemského gubernia Janu Prokopu Schaaffgotschovi z 15. ledna 1784. Srov. SOA Třeboň, BA ČB. Zřízení biskupství. Vytváření jednotlivých úřadů diecézní správy, jejich obsazování a první počátky činnosti. 1784–1785, inv. č. I/1/b, kart. 6.

⁴¹ Dopis Johanna Alberta svobodného pána z Hegemüller Janu Prokopu Schaaffgotschovi z 15. března 1784. Srov. SOA Třeboň, BA ČB. Zřízení biskupství. Vytváření jednotlivých úřadů diecézní správy, jejich obsazování a první počátky činnosti. 1784–1785, inv. č. I/1/b, kart. 6.

⁴² Dopis Ignaze von Vernier Janu Prokopu Schaaffgotschovi z 28. března 1784. Srov. SOA Třeboň, BA ČB. Zřízení biskupství. Vytváření jednotlivých úřadů diecézní správy, jejich obsazování a první počátky činnosti. 1784–1785, inv. č. I/1/b, kart. 6.

⁴³ Kupř. Dopis Františka Kostiala Janu Prokopu Schaaffgotschovi. Nedatován. Pravděpodobně z roku 1784, poznámka archiváře; Dopis Josefa Hurdálka Janu Prokopu Schaaffgotschovi z 27. července a 20. srpna 1784; Dopis Jana Michalovice Janu Prokopu Schaaffgotschovi ze 6. května a 22. prosince 1784. Tamtéž.

⁴⁴ Dvorský dekret z 18. dubna 1784. Srov. SOA Třeboň, BA ČB. Zřízení biskupství. Vytváření jednotlivých úřadů diecézní správy, jejich obsazování a první počátky činnosti. 1784–1785, inv. č. I/1/b, kart. 6. Srov. také MARDETSCHLAGER, *Kurz gefasste Geschichte*, s. 238–239. Zelenka má ve své knize chybně uvedeno datum 18. dubna 1783. Srov. ZELEŇKA, *Die Wappen*, s. 165.

⁴⁵ Dopis zemského gubernia Janu Prokopu Schaaffgotschovi z 23. dubna 1784. Srov. SOA Třeboň, BA ČB. Zřízení biskupství. Vytváření jednotlivých úřadů diecézní správy, jejich obsazování a první počátky činnosti. 1784–1785, inv. č. I/1/b, kart. 6.

Pražský arcibiskup Příchovský byl o Schaaffgotschově jmenování českobudějovickým biskupem oficiálně informován dvorským dekretem z 19. června 1784.⁴⁷ Zemské gubernium jej 25. června 1784 požádalo, aby dal svolení k oddělení krajů budějovického, klatovského, plzeňského, prácheňského a tábořského od své arcidiecéze a ke zřízení nového biskupství.⁴⁸

V průběhu července 1784 proběhla mezi Schaaffgotschem a zemským guberniem řada dalších jednání týkajících se záležitostí kolem jmenování kapituly a konzistoře.

Na počátku července obdržel Schaaffgotsche dopis od zemského gubernia, ve kterém byl informován, že na základě dvorského dekretu z 22. června 1784 smí rozhodovat o složení kapituly a biskupské konzistoře. Tento dopis byl již adresován do Českých Budějovic, ale zde nebyl adresát zastížen, a proto byl přeposlán do Brna, kde Schaaffgotsche ještě stále pobýval.⁴⁹ Další dopis zemského gubernia Schaaffgotschovi z 9. července pojednává o tomtéž, ale s odvoláním na dvorský dekret z 18. dubna. Stejně jako minulý dopis byl i tento nejprve poslán do Českých Budějovic a následně do Brna.⁵⁰

Další z dopisů adresovaných Schaaffgotschovi původně do Českých Budějovic, ale následně poslaný na místo jeho tehdejšího pobytu ve Vídni, poslalo zemské gubernium 16. července 1784. Hovoří se v něm o úřadu generálního vikáře a částce tří tisíc zlatých, která byla určena jako definitivní suma jeho platu. Kromě toho bylo zvažováno, že by mu mohlo být uděleno kapitulní beneficium děkana. Padlo také rozhodnutí, že platy zaměstnanců biskupské kanceláře a konzistoře zajistí stát a biskup je může podle své libovůle jmenovat.⁵¹

Ještě v srpnu 1784 nebyla vyjasněna otázka biskupského platu. Problém byl ten, že se stále diskutovalo o tom, z jakého zdroje půjde zmiňovaných 9 tisíc zlatých, které měl Schaaffgotsche ročně dostávat od státu. Původně se uvažovalo o tom, že by potřebné prostředky mohly být získány z příjmů zrušených církevních institucí, uvažovalo se kupříkladu o treboňské kapitule. Ovšem dostatek prostředků nebyl k dispozici. Schaaffgotsche nakonec navrhl, aby jeho biskupství získalo jako půjčku 10 nebo 12 tisíc zlatých, nebo místo toho aby si mohl na pět let – již jako českobu-

⁴⁶ Extrakty z popisu různých kauz řešených Janem Prokopem Schaaffgotschem ze 13. května 1784. Srov. SOA Třeboň, BA ČB. Zřízení biskupství. Vytváření jednotlivých úřadů diecézní správy, jejich obsazování a první počátky činnosti. 1784–1785, inv. č. I/1/b, kart. 6. Dopis zemského gubernia Janu Prokopu Schaaffgotschovi z 12. května 1784. Tamtéž.

⁴⁷ Dvorský dekret z 19. června 1784 adresovaný arcibiskupovi Příchovskému. Srov. NA Praha, APA, Zřízení budějovického biskupství 1782–1798, inv. č. 3772, sign. C 146/1, kart. 2244.

⁴⁸ Dopis zemského gubernia z 25. června arcibiskupovi Příchovskému. Tamtéž.

⁴⁹ Dopis od prezidenta zemského gubernia z 2. července 1784. Srov. SOA Třeboň, BA ČB. Zřízení biskupství. Vytváření jednotlivých úřadů diecézní správy, jejich obsazování a první počátky činnosti. 1784–1785, inv. č. I/1/b, kart. 6.

⁵⁰ Dopis zemského gubernia z 9. července 1784 Janu Prokopu Schaaffgotschovi. Srov. SOA Třeboň, BA ČB. Zřízení biskupství. Vytváření jednotlivých úřadů diecézní správy, jejich obsazování a první počátky činnosti. 1784–1785, inv. č. I/1/b, kart. 6.

⁵¹ Dopis zemského gubernia Janu Prokopu Schaaffgotschovi z 12. července 1784. Tamtéž. Schaaffgotschovy pravomoci jmenovat městské vikáře si byli vědomi i žadatelé o tuto funkci. Již 28. července 1784 požádal Gualbertus Gathasar Hauser o udělení městského vikářství s odůvodněním, že již dvanáct let žije jako kněz pouze ze stipendií. Žádost o udělení městského vikářství z 28. července 1784. Tamtéž.

dějovický biskup – podržet příjmy ze svého olomouckého kanonikátu. Bylo mu odpovězeno, že zadlužení se nepřichází v úvahu, protože by nové biskupství nemělo z čeho dluh splácet. Stejně tak byla zamítnuta varianta získávání příjmů z beneficií sídelního kanovníka olomoucké kapituly.⁵²

Zemské gubernium Schaaffgotsche 25. července 1784 upozorňuje, že je třeba usplňovat žádosti do Říma ohledně potvrzení jeho jmenování a zřízení nové diecéze.⁵³ V této záležitosti ovšem záleželo v první řadě na rozhodnutí arcibiskupa Příchofského, který měl dát svůj souhlas s odtržením části území své arcidiecéze.

Z 21. srpna 1784 pochází první koncept žádosti arcibiskupa Příchofského Svátému stolci o oddělení krajů budějovického, klatovského, plzeňského, prácheňského a tábořského od pražské arcidiecéze. Arcibiskup zde informuje o císařově rozhodnutí zřídit nové biskupství. Jako důvod pro založení Příchofský uvádí dobro katolického náboženství a péči o duše věřících. Žádá, aby papež zřídil nové biskupství v městě České Budějovice, které jsou pověstné svou starobylostí, počtem a zbožností obyvatel, dále aby děkanský kostel sv. Mikuláše byl katedrálním kostelem. Sděluje rovněž, že plat nového biskupa bude 12 tisíc zlatých, z čehož 9 tisíc bude placeno z náboženského fondu a 3 tisíce ze zdrojů pražského arcibiskupství. Bude také zřízeno šest kanovnických míst, která se císař zavázal finančně zajistit. Odtržení částí diecéze bylo projednáno se všemi úřady a z této strany nejsou kladeny žádné překážky. Nové biskupství má být sufragánním biskupstvím pražského arcibiskupství. Pro sebe a své nástupce se vzdává patronátních práv nad zmíněnými oblastmi.⁵⁴

Druhý koncept téže žádosti je datovaný stejně jako ten první a má prakticky stejný obsah. Byly k němu připojeny podpisy a pečete arcibiskupa a členů kapituly. Ovšem tato listina nebyla odeslána do Říma, protože mezitím došlo ke změnám, takže tento původně konečný text posloužil jako koncept textu následujícímu. Díky provedeným škrtnům lze sledovat změny, ke kterým došlo. Kupříkladu je změněn počet krajů, ze kterého je vyňatý kraj plzeňský.⁵⁵ Další škrty je možné nalézt ve jmenném seznamu farností, kostelů a klášterů, kterých se arcibiskup vzdává ve prospěch nové diecéze. Od tohoto dokumentu byly pořízeny čtyři kopie: pro královskou českou kancelář, pro papeže, pro archiv arcibiskupství a archiv budoucího českobudějovického biskupství.⁵⁶ Třetí koncept pochází sice ještě

⁵² Viz List dvorního kancléře Kolowrata z 12. a 13. srpna 1784. Srov. Österreichisches Staatsarchiv Wien, AVA, 1782–1785, Alter Kultus, sign. 31, fasc. 113.

⁵³ Dopis zemského gubernia z 25. července 1784 Janu Prokopu Schaaffgotschovi. Srov. SOA Třeboň, BA ČB. Zřízení biskupství. Vytváření jednotlivých úřadů diecézní správy, jejich obsazování a první počátky činnosti. 1784–1785, inv. č. I/1/b, kart. 6.

⁵⁴ Koncept žádosti arcibiskupa Příchofského Sv. stolci z 21. srpna 1784. Srov. NA Praha, APA, Zřízení budějovického biskupství 1782–1798, inv. č. 3772, sign. C 146/1, kart. 2244.

⁵⁵ K tomuto škrtnu muselo dojít kolem 25. září, protože až v této době císař rozhodl, že se plzeňský kraj nestane součástí českobudějovické diecéze. Dopisy zemského gubernia Janu Prokopu Schaaffgotschovi z 25. a 30. září 1784. Srov. SOA Třeboň, BA ČB. Zřízení biskupství. Vytváření jednotlivých úřadů diecézní správy, jejich obsazování a první počátky činnosti. 1784–1785, inv. č. I/1/b, kart. 6. Srov. také výtah z výnosu zemského gubernia z 30. září 1784. MARDETSCHLÄGER, *Kurz gefasste Geschichte*, s. 242.

⁵⁶ Druhý, již signovaný, koncept žádosti arcibiskupa Příchofského Sv. stolci z 21. srpna 1784. Srov. NA Praha, APA, Zřízení budějovického biskupství 1782–1798, inv. č. 3772, sign. C 146/1, kart. 2244.

ze srpna, ale jsou v něm provedené pouze formální úpravy.⁵⁷ Konečná verze listiny nazývané *Instrumentum cessionis*, kterým se Příchovský vzdává krajů budějovického, klatovského, prácheňského a táborského ve prospěch nově vznikajícího biskupství českobudějovického, je z 15. října 1784. Jsou zde vyjmenována všechna duchovní benefícia a kláštery. Arcibiskup si ponechal patronátní práva metropolitě a legáta apoštolského stolce nad některými farními beneficii. Požádal tedy o souhlas a potvrzení tohoto zřeknutí se, aby nabylo právní platnost.⁵⁸

Zemské gubernium informovalo 22. října 1784 Schaaffgotsche, že se bude na vídeňské nunciatuře konat proces pro jeho jmenování českobudějovickým biskupem a založení biskupství, jehož výsledky budou poslány do Říma. Zmiňuje se také, že je nezbytné pro započetí tohoto procesu získat od arcibiskupa Příchovského souhlas se založením biskupství a s odtržením jeho území od pražské arcidiecéze. Zdá se, že zemské gubernium nebylo informováno, že arcibiskup Příchovský svůj souhlas vydal již 15. října.⁵⁹

Zemskému guberniu bylo dvorským dekretem z 25. října 1784⁶⁰ dáno na vědomí císařské rozhodnutí v personálních a institucionálních otázkách budoucího biskupství: Farní kostel sv. Mikuláše byl určený jako sídelní kostel biskupa. Budějovickému magistrátu, který měl patronátní právo nad farním kostelem sv. Mikuláše, zůstane patronátní právo i nad katedrálním kostelem. Jméno katedrálního chrámu měl kontrolovat biskup spolu s magistrátem, roční zprávy měly být pak posílány guberniu.⁶¹

Na základě Schaaffgotschových návrhů bylo určeno i složení katedrální kapituly a biskupské konzistoře. Za vzory posloužily instituce založené při jiných biskupstvích.⁶² Katedrální kapitula měla mít sedm členů: tři dignitáře – probošta, děkana a kustoda – a čtyři kanovníky. Městská rada získala právo vybírat a potvrzovat právě z těchto čtyř kanovníků městského duchovního správce – děkana, který byl zároveň farářem městské farnosti sv. Mikuláše.⁶³

Kapitulním proboštem byl jmenován Johann Albert svobodný pán z Hege-müller, děkanem kapituly Anton Büttner, kustodem Johann Michalovic. Všem třem byl stanoven roční příjem 1200 zlatých. Kanovníci Joseph Kahl, Joseph Hurdálek, Ignaz z Vernier měli dostávat jeden tisíc zlatých. Poslední kanovník, Franz Joseph Hnyk měl jako generální vikář dostávat tři tisíce zlatých. Schaaffgotsche navrhl, aby byl generální vikář – po vzoru Prahy a Olomouce – také arcijáhmem a dignitá-

⁵⁷ Třetí, nesignovaný, koncept žádosti arcibiskupa Příchovského Sv. stolci ze září 1784. Tamtéž.

⁵⁸ *Instrumentum cessionis* z 15. října 1784, kterým se arcibiskup Příchovský vzdává krajů budějovického, klatovského, prácheňského a táborského ve prospěch nově vznikajícího biskupství českobudějovického. Listina je opatřena pečeti a podpisy arcibiskupa a členů kapituly. Tamtéž.

⁵⁹ Dopis zemského gubernia Janu Prokopu Schaaffgotschovi z 22. října 1784. Srov. SOA Třeboň, BA ČB. Zřízení biskupství. Vytváření jednotlivých úřadů diecézní správy, jejich obsazování a první počátky činnosti. 1784–1785, inv. č. I/1/b, kart. 6.

⁶⁰ Opis dvorského dekretu z 25. října 1785. Srov. MARDETSCHLÄGER, *Kurz gefasste Geschichte*, s. 239–241. Výtah z dvorského dekretu z 25. října 1784 adresovaný Janu Prokopu Schaaffgotschovi. Podepsán hrabětem Kolowratem. Srov. SOA Třeboň, BA ČB, Dvorské dekrety o založení biskupství, 1784–1785, inv. č. I/2/a, kart. 6.

⁶¹ Opis dvorského dekretu z 25. října 1784. Srov. MARDETSCHLÄGER, *Kurz gefasste Geschichte*, s. 239.

⁶² Viz návrh Schaaffgotsche Dvorské duchovenské komisi ze 13. října 1784. Srov. HUBER, „Die Gründung,” s. 39–40.

⁶³ Opis dvorského dekretu z 25. října 1784. Srov. MARDETSCHLÄGER, *Kurz gefasste Geschichte*, s. 239.

řem. Císař naproti tomu stanovil, že generální vikář má být prvním kanovníkem hned za dignitáři. Podle císařského předpisu bylo pro jmenování kanovníkem požadováno deset let praxe v duchovní správě. Hnyk a Hurdálek do okamžiku vydání tohoto rozhodnutí ještě nepředložili potřebná potvrzení. Pokud by je nedodali, měl Schaaffgotsche v součinnosti se zemským guberniem jmenovat na jejich místa nové kandidáty.⁶⁴

Schaaffgotsche dostal svolení, aby vyjednal s Příchovským udělení čestných odznaků pro kanovníky: mitru pro probošta a děkana, mozetu a vlečku, tzv. *cappa maior* pro ostatní kanovníky. Odznak kapituly, nošený jejími členy na řetězu kolem krku, měl mít na jedné straně jméno patrona katedrálního kostela, tj. sv. Mikuláše a na druhé straně jméno císaře, jakožto zřizovatele biskupství. Toto nařízení ostatně platilo i pro ostatní Josefem II. založená biskupství. Schaaffgotsche dále navrhl pro kapitolu statuta, která poslal pražskému guberniu k posouzení, a to je spolu s posudkem poslalo dvorské kanceláři.⁶⁵

Vedle katedrální kapituly byla zřízena místa čtyř dómských vikářů, kteří byli počítáni mezi diecézní kněze. Tito vikáři měli kromě bohoslužeb také povinnosti v duchovní správě, často byli nasazováni jako výpomoc tam, kde bylo potřeba. Podřízeni byli přímo městskému děkanovi. Jejich výběr byl přenechán biskupovi. Každý z nich dostával roční plat 300 zlatých. Dvorským dekretem byli určeni i dva kostelníci, jeden zvoník a choralisté, kteří měli být placeni ze jmění farního kostela. Personál biskupské konzistoře se měl skládat z kancléře s ročním platem 900 zlatých, dvou kancelářských úředníků s platem 300 zlatých, písařů s platem 250 zlatých, kurzora a kancelářského poslíčka s gáží 150 zlatých. Obsazení konzistoře bylo složitější záležitostí: kancléře jmenovala na návrh biskupa dvorská kancelář, další členové kanceláře byli jmenováni opět na návrh biskupa od zemského gubernia.⁶⁶ Všechny jmenované platy byly hrazeny z náboženského fondu.⁶⁷

Složitost vyjednávání odráží i to, že Schaaffgotsche od počátku července 1784 do konce října 1784 hodně cestoval. Zatímco na počátku července ještě pobýval v Brně,⁶⁸ v půli července byl k zastížení ve Vídni⁶⁹ a na konci měsíce přicestoval do Prahy.⁷⁰ Pak odjel pravděpodobně opět do Vídně. Značnou část září strávil v Olomouci,⁷¹ ale na konci tohoto měsíce odcestoval do Prahy,⁷² kde jej 22. října 1784 zastihla výzva zemského gubernia, aby se přestěhoval do Českých Budějovic.⁷³ Od-

⁶⁴ Tamtéž, s. 239–240.

⁶⁵ Tamtéž, s. 240.

⁶⁶ Tato praxe trvala až do roku 1832, kdy císař svým rozhodnutím z 3. března ponechal rozhodnutí jmenovat úředníky konzistoře na biskupském ordinariátu. Srov. SOA Třeboň, BA ČB, Pamětní kniha českobudějovické biskupské konzistoře, inv. č. 108, kniha 8, s. 1.

⁶⁷ Opis dvorského dekretu z 25. října 1784. Srov. MARDETSCHLÄGER, *Kurz gefasste Geschichte*, s. 240–241.

⁶⁸ Dopis od prezidenta zemského gubernia z 2. července 1784. Srov. SOA Třeboň, BA ČB. Zřízení biskupství. Vytváření jednotlivých úřadů diecézní správy, jejich obsazování a první počátky činnosti. 1784–1785, inv. č. I/1/b, kart. 6.

⁶⁹ Dopis zemského gubernia Janu Prokopu Schaaffgotschovi z 12. července 1784. Tamtéž.

⁷⁰ Dopis zemského gubernia z 25. července 1784 Janu Prokopu Schaaffgotschovi. Tamtéž.

⁷¹ Dopisy zemského gubernia Janu Prokopu Schaaffgotschovi z 9. září 1784 byl poslán nejprve do Českých Budějovic, pak do Brna, Vídně a následně do Olomouce. Tamtéž. Dále viz dopis zemského gubernia Janu Prokopu Schaaffgotschovi z 25. září 1784. Tamtéž.

⁷² Dopis zemského gubernia Janu Prokopu Schaaffgotschovi z 30. září 1784. Tamtéž.

⁷³ Dopis zemského gubernia Janu Prokopu Schaaffgotschovi z 22. října 1784. Tamtéž.

kdy přesně Schaaffgotsche natrvalo přebýval v Českých Budějovicích, nebylo zatím možné přesně stanovit, ale od listopadu je již veškerá korespondence adresována právě sem.

Součástí jednání o zřízení českobudějovického biskupství byla i otázka biskupské rezidence. Již od konce roku 1783 se uvažovalo o tom, že by se jí měla stát budova zrušeného dominikánského kláštera.⁷⁴ Protože adaptace prostor dominikánského kláštera na biskupskou rezidenci by stála příliš mnoho peněz, byla dvorským dekretem z 31. října 1784 jako nová rezidence určena relativně moderní a reprezentativní budova piaristické koleje,⁷⁵ která mohla po menších úpravách posloužit svému novému účelu.⁷⁶ Piaristé obdrželi jako náhradu dominikánský klášter.⁷⁷ Zemské gubernium 7. ledna 1785 informuje Schaaffgotsche o svých snahách po urychleném vyklizení obou klášterů, aby bylo možné nastěhování piaristů do dominikánského kláštera a aby měl biskup své sídlo co nejdříve k dispozici, stejně tak i místo pro kanovníky a pro diecézní úřady.⁷⁸ Další nařízení z 27. května 1785 vybízí, aby byly úpravy dokončeny co nejrychleji a co možná nejšetrněji.⁷⁹

Žádosti arcibiskupa Příchovského o oddělení krajů budějovického, klatovského, prácheňského a táborského od pražské arcidiecéze ve prospěch nově vznikající českobudějovické diecéze papež Pius VI. vyhověl 13. prosince 1784.⁸⁰ V dopise z 18. prosince 1784 toto své rozhodnutí sděluje Příchovskému⁸¹ a arcibiskup na ně ještě téhož dne souhlasně odpovídá.⁸²

Formální prosba o zřízení biskupství byla císařem Josefem II. papeži zaslána 20. prosince 1784. Císař v ní také požádal o souhlas s povýšením farního kostela

⁷⁴ Viz kupř. dopisy zemského gubernia Janu Prokopu Schaaffgotschovi z 20. a 22. prosince 1783, a také z 8. ledna 1784. SOA Třeboň, BA ČB. Akta v záležitosti stabilizace českobudějovického generálního vikariátu a činnosti představitele tohoto úřadu 1783–1784, sign. I/1/a, kart. 6.

⁷⁵ Členové řádu piaristů působili ve městě již od roku 1762. Vedle duchovních povinností se soustředili především na vzdělávací činnosti. Od roku 1762 provozovali gymnázium. Výukovou činnost poskytovali bezplatně. Posléze od roku 1803 dočasně vyučovali také na filosofickém lyceu až do roku 1815. Srov. M. NOVOTNÝ, „Piaristé,“ in *Encyklopedie Českých Budějovic*, s. 398–399. Srov. M. KOPEČNÁ, *Piaristické gymnázium v Českých Budějovicích v letech 1800–1848*, diplomová práce, Historický ústav Jihočeské univerzity, České Budějovice 2003, s. 37–97. Vedoucí práce Miroslav Novotný. Srov. L. JANDOVÁ, *Působení řádu piaristů v Českých Budějovicích v druhé polovině 18. století*, diplomová práce, Historický ústav Jihočeské univerzity, České Budějovice 1998, s. 48–85. Vedoucí práce Miroslav Novotný.

⁷⁶ Jako rezidence byl zemským guberniem biskupovi a kanovníkům již 14. listopadu 1783 vybrán budějovický dominikánský klášter, který byl právě postižen procesem rušení. Srov. HUBER, „Die Gründung,“ s. 40 nebo POLC, *Stručný přehled*, s. 67. Viz také opis výnosu zemského gubernia z 11. listopadu 1784, kterým dává na vědomí císařské rozhodnutí z 31. října téhož roku. Srov. MARDETSCHLÄGER, *Kurz gefasste Geschichte*, s. 342–243.

⁷⁷ Srov. SOA Třeboň, BA ČB. Zřízení biskupství. Vytváření jednotlivých úřadů diecézní správy, jejich obsazování a první počátky činnosti. 1784–1785, inv. č. I/1/b, kart. 6.

⁷⁸ Dopis zemského gubernia Janu Prokopu Schaaffgotschovi ze 7. ledna 1785. Srov. SOA Třeboň, BA ČB. Zřízení biskupství. Vytváření jednotlivých úřadů diecézní správy, jejich obsazování a první počátky činnosti. 1784–1785, inv. č. I/1/b, kart. 6.

⁷⁹ Srov. HUBER, „Die Gründung,“ s. 40.

⁸⁰ Opis Římem potvrzeného Instrumentum cessionis archiepiskopi Pragensis s připojeným placetum regium. 8. fol. Srov. SOA Třeboň, BA ČB, Biskupská konzistoř, Listiny, inv. č. 1, pův. sign. 2, kart. 1. Viz také MARDETSCHLÄGER, *Kurz gefasste Geschichte*, s. 243–246.

⁸¹ Papežské stvrzení Instrumenta cessionis arcibiskupa Příchovského z 18. prosince 1784. Srov. NA Praha, APA, Zřízení budějovického biskupství 1782–1798, inv. č. 3772, sign. C 146/1, kart. 2244.

⁸² Dopis arcibiskupa Příchovského Sv. stolci z 18. prosince 1784. Tamtéž.

sv. Mikuláše na katedrální chrám, se zřízením katedrální kapituly a s podřízením nového biskupství pražskému arcibiskupství. Ovšem další záležitost již není formulována jako prosba. Josef II. zde hovoří o tom, že uplatnil své právo jmenovat biskupy a žádá o to, aby byl Schaaffgotsche papežem potvrzen také podle kanonického práva. Oznamuje, že jmenování kanovníků je vyhrazeno pouze jemu, císaři. Zavázal se k tomu, že biskup, členové kapituly i konzistoř budou zaopátráni státem z náboženského fondu.⁸³

Církevním právem předepsané vyznání víry složil nově jmenovaný budějovický biskup do rukou brněnského biskupa Chorinského, který k tomu byl delegován vídeňskou nunciaturou.⁸⁴

Sacra Congregatio Consistorialis zaslala Schaaffgotschovi 28. prosince 1784 zprávu o svém rozhodnutí, že proces v záležitosti zřízení nového biskupství v Českých Budějovicích se bude konat na vídeňské nunciatuře. Svatý stolec pověřil v Římě záležitostmi kolem založení biskupství kardinála hraběte Herzana, který byl zároveň zplnomocněn v této záležitosti i vídeňskou státní kanceláří.⁸⁵ Další důležitou postavou, která vstupovala do tohoto procesu, byl vídeňský nuncius kardinál Garampi.⁸⁶

V lednu 1785 poslal Schaaffgotsche do Říma podklady pro účely vytvoření erekcční buly a pro potřeby procesu. Zaplatil také všechny potřebné poplatky. Dále požádal arcibiskupa Příchovského, aby poslal opis Římem schváleného *Instrumenta cessionis* na vídeňskou nunciaturu pro účely chystaného informativního procesu, a prosí, aby jedna ověřená kopie byla poslána i do Českých Budějovic.⁸⁷

Arcibiskup Příchovský Schaaffgotschovi 31. ledna 1785 odpověděl, že zříkácí listina musí pro to, aby vešla v platnost, nejprve obdržet *placetum regium*, ale že mu ji pak nechá poslat.⁸⁸

Placetum regium získalo již v prosinci Římem potvrzené *Instrumentum cessionis* 7. února 1785.⁸⁹ Zemské gubernium zaslalo ověřené kopie této listiny pražskému arcibiskupovi a Schaaffgotschovi do Českých Budějovic až 6. března.⁹⁰ O den poz-

⁸³ Srov. HUBER, „Die Gründung,“ s. 41. O platech kanovníků se ještě jednalo během ledna a února příštího roku. Viz Dopis zemského gubernia Janu Prokopu Schaaffgotschovi ze 7. ledna 1785. Srov. SOA Třeboň, BA ČB. Zřízení biskupství. Vytváření jednotlivých úřadů diecézní správy, jejich obsazování a první počátky činnosti. 1784–1785, inv. č. I/1/b, kart. 6; Dvorský dekret z 25. února 1785. Srov. SOA Třeboň, BA ČB, Dvorské dekrety o založení biskupství, 1784–1785, inv. č. I/2/a, kart. 6.

⁸⁴ Viz Archivio Segreto Vaticano (dále ASV), Archivium Consistorialis (dále AC), Processus Consistorialis – Processus Inquisitionis, fol. 182–183. Srov. HUBER, „Die Gründung,“ s. 41 nebo POLC, *Stručný přehled*, s. 67.

⁸⁵ Dopis *Sacra Congregatio Consistorialis* Janu Prokopu Schaaffgotschovi z 28. prosince 1784. Srov. SOA Třeboň, BA ČB. Zřízení biskupství. Vytváření jednotlivých úřadů diecézní správy, jejich obsazování a první počátky činnosti. 1784–1785, inv. č. I/1/b, kart. 6.

⁸⁶ HUBER, „Die Gründung,“ s. 41.

⁸⁷ Dopis Jana Prokopa Schaaffgotsche pražskému arcibiskupovi Příchovskému z 29. ledna 1785. Srov. NA Praha, APA, Zřízení budějovického biskupství 1782–1798, inv. č. 3772, sign. C 146/1, kart. 2244.

⁸⁸ Dopis arcibiskupa Příchovského Janu Prokopu Schaaffgotschovi z 31. ledna 1785. Srov. SOA Třeboň, BA ČB, Odstoupení části území pražské arcidiecéze ve prospěch českobudějovického biskupství, 1784–1785, inv. č. I/2/b, kart. 6.

⁸⁹ Opis Římem potvrzeného *Instrumentum cessionis* archiepiscopi Pragensis s připojeným *placetum regium*. 8. fol. Srov. SOA Třeboň, BA ČB, Biskupská konzistoř, Listiny, inv. č. 1, pův. sign. 2, kart. 1.

⁹⁰ Dopis zemského gubernia arcibiskupovi Příchovskému z 6. března 1785. Srov. SOA Třeboň, BA ČB. Zřízení biskupství. Vytváření jednotlivých úřadů diecézní správy, jejich obsazování a první počátky

ději, 7. března, poslal Příchovský Schaaffgotschovi svůj souhlas s odtržením území nově zřizované diecéze českobudějovické od pražské arcidiecéze.⁹¹ Schaaffgotsche v dopise arcibiskupovi z 13. března oznamuje, že mu už zbývá pouze vyžádat si od Říma erekční a konfirmační bulu, která ovšem nepříjde, dokud nebude hotový proces na vídeňské nunciatuře. K tomuto procesu je třeba poslat do Vídně seznam farností v ověřené kopii a *Instrumentum cessionis* spolu s popisem nové diecéze.⁹² Pražská arcibiskupská kancelář zaslala Schaaffgotschovi 17. března 1785 dopis, ve kterém jej ujistila, že poslala podklady potřebné k procesu již dříve, samozřejmě bez připojených pečeti, protože dokumenty ještě tehdy neměly *placetum regium*, a že zaslala i listiny nové, které souhlas státu již obsahují.⁹³ Příchovský 21. března 1785 Schaaffgotschovi potvrdil, že úřady arcidiecéze vykonaly to, co po nich požadoval.⁹⁴

První fáze informativního procesu se konala ve dnech 5. a 6. března 1785 na vídeňské nunciatuře. Přítomni mu byli nuncius kardinál Garampi, jeho kancléř Josef Braunitzer z Bruntálu, jako svědci jmenovaný českobudějovický kanovník Ignaz svobodný pán z Vernier a farář ze Sonnbergu a apoštolský notář v jedné osobě Josef Karl Peckert.⁹⁵

V první části procesu bylo konstatováno následující: nové biskupství je nutné založit kvůli velké vzdálenosti jihočeských území od Prahy, jako sídelní kostel nového biskupa je určen městský kostel, je určeno složení kapituly, biskup a členové kapituly jsou finančně zajištěni roční dotací, císař chce zřídit na náklady náboženského fondu kněžský seminář a není určen *canonicus theologicus* a *canonicus poenitentarius*. Při procesu bylo také uvedeno, že město Budějovice čítá 632 domů a 4816 katolíků. V nové diecézi bude působit 246 diecézních kněží, 39 řádových kněží a 84 kaplanů. Celá diecéze pak čítá 590 711 obyvatel, 60 měst, 52 opevněných míst a 2778 vesnic. V diecézi bude 23 mužských klášterů, žádný ženský klášter a dva kanonikáty. Z bratrstev existovalo pouze jedno, a to „Bratrstvo křesťanské lásky k bližnímu“ (Von der christlichen Nächstenliebe), kterému však chybí papežské schválení. Kromě toho je zde 85 chudobinců a 3 nemocnice.

V druhé části informativního procesu se jednalo o osobě nového biskupa. Oba svědci znali Schaaffgotsche velmi krátce. K dispozici zde byla řada dokumentů, ve kterých byl popisován dosavadní Schaaffgotschův život i činnost v duchovní správě.⁹⁶

činnosti. 1784–1785, inv. č. I/1/b, kart. 6. Srov. NA Praha, APA, Zřízení budějovického biskupství 1782–1798, inv. č. 3772, sign. C 146/1, kart. 2244.

⁹¹ Dopis arcibiskupa Příchovského Schaaffgotschovi ze 7. března 1785. Srov. SOA Třeboň, BA ČB, Odstoupení části území pražské arcidiecéze ve prospěch českobudějovického biskupství, 1784–1785, inv. č. I/2/b, kart. 6.

⁹² Dopis Jana Prokopa Schaaffgotsche arcibiskupovi Příchovskému z 13. března 1785. Srov. NA Praha, APA, Zřízení budějovického biskupství 1782–1798, inv. č. 3772, sign. C 146/1, kart. 2244.

⁹³ Dopis pražské arcibiskupské kanceláře Janu Prokopu Schaaffgotschovi ze 17. března 1785. Srov. SOA Třeboň, BA ČB, Odstoupení části území pražské arcidiecéze ve prospěch českobudějovického biskupství, 1784–1785, inv. č. I/2/b, kart. 6.

⁹⁴ Dopis arcibiskupa Příchovského Schaaffgotschovi z 21. března 1785. Tamtéž.

⁹⁵ Srov. ASV, AC, Processus Consistorialis – Processus Inquisitionis, fol. 138–147.

⁹⁶ Ze zmíněných dokumentů týkajících se Schaaffgotschova života se zde nachází následující: potvrzení o křtu a legitimním původu, potvrzení o přijetí biřmování, potvrzení o přijetí tonsury a nižších svěcení, potvrzení o absolvování studií ve Vídni, dále svědectví o životě a mravech od olomouc-

Výsledky informativního procesu, který skončil 9. dubna 1785, byly poslány do Říma.⁹⁷ Na základě císařovy žádosti z 20. prosince 1784, která přišla do Říma 23. prosince 1784 a hovořila o nutnosti a užitečnosti založení nového biskupství v Čechách, a s přihlédnutím k svědectvím kardinála Herzana a nuncia Garampiho, resp. výsledkům informativního procesu, potvrdila 12. května 1785 *Sacra Congregatio Consistorialis* následující: Sídlem biskupství bude město České Budějovice, jehož farní a děkanský chrám sv. Mikuláše bude povýšen na katedrální kostel. Na základě zříkácí listiny pražského biskupa bude nová diecéze vytvořena z krajů budějovického, prácheňského, klatovského a táborského. Děkanáty a farnosti v těchto krajích přecházejí do jurisdikce nového biskupa; klerikové i laici, v seznamu uvedené kláštery, farnosti, lokálie i kaple budou patřit pod českobudějovickou diecézi i pro budoucí časy. Nový biskup bude pobírat plat 12 tisíc zlatých ročně, které mu budou cele vypláceny z náboženského fondu, jak to podepsal císař. Stejně tak má být financována konzistoř a kapitula. Jako sídlo biskupa je určen bývalý řeholní dům piaristů, jehož úpravy jsou hrazeny z náboženského fondu. Nová kapitula bude mít tři dignitáře: probošta, děkana a kustoda. Čtvrté místo v kapitule náleží generálnímu vikáři, další tři místa jsou pro sídelní kanovníky. Jejich platy také zajišťuje stát. Nový biskup má za povinnost jmenovat kanovníka teologa a kanovníka penitenciáře, a také vytvořit pro kapitolu statuta. Členové kapituly mohou pražského metropolitu požádat o všechny pocty, které jim náleží. Rezervace uprázdněných míst v kapitule náleží císaři. Papež si osobuje právo jmenovat představeného kapituly.⁹⁸

Tento text vyvolal reakce pouze v otázce platu biskupa. Zemské gubernium sdělilo 10. června 1785 Příchovskému, že na předchozích dohodách se nic nemění: Schaaffgotsche bude dostávat 12 tisíc ročně, z čehož 3 tisíce bude dostávat od pražské arcidiecéze.⁹⁹ O otázce privilegií kanovníků se jednalo již mnohem dříve. V dopise z 18. ledna 1785 požádal Schaaffgotsche Příchovského o udělení práva užívat mitru, vlečku a mozetu pro českobudějovické kanovníky.¹⁰⁰ Příchovský povolil nosit mitry proboštovi a děkanovi, ostatním kanovníkům povolil vlečky – *cappa magna*.¹⁰¹ Po vydání výše popsaného rozhodnutí římské konzistoriální kongregace napsalo zemské gubernium 19. června 1785 Příchovskému, že může udělit svolení nosit mitru, vlečku a mozetu.¹⁰² Budějovická kapitula pak opět zažádala 5. čer-

kého arcibiskupa Colloreda a brněnského biskupa Chorinského a potvrzení o udělení kněžského svěcení. Proces byl uzavřen 9. dubna 1785. Jeho stvrzení nunciem Garampim pochází z 10. dubna 1785. Tamtéž.

⁹⁷ Proces byl uzavřen 9. dubna 1785. Jeho stvrzení nunciem Garampim pochází z 10. dubna 1785. Tamtéž.

⁹⁸ Srov. ASV, AC, Acta Congregationis Consistorialis 1785, Pars I, fol. 273–285. Opis listiny posvátné konzistoriální kongregace, kterou potvrzuje 12. května 1785 založení českobudějovického biskupství. 4 fol. Srov. SOA Třeboň, BA ČB, Biskupská konzistoř, Listiny, inv. č. 2, pův. sign. 3, kart. 1.

⁹⁹ Dopis zemského gubernia arcibiskupovi Příchovskému z 10. června 1785. Srov. NA Praha, APA, Zřízení budějovického biskupství 1782–1798, inv. č. 3772, sign. C 146/1, kart. 2244.

¹⁰⁰ V dopise z 18. ledna 1785 žádá Schaaffgotsche Příchovského o udělení práva užívat mitru, cappu magnu a mozetu pro českobudějovické kanovníky. Tamtéž.

¹⁰¹ Dopis pražského arcibiskupa Příchovského Janu Prokopu Schaaffgotschovi z 20. ledna 1785. Srov. SOA Třeboň, BA ČB. Zřízení biskupství. Vytváření jednotlivých úřadů diecézní správy, jejich obsazování a první počátky činnosti. 1784–1785, inv. č. I/1/b, kart. 6.

vence 1785 o mitru pro děkana a probošta kapituly a *cappu magnu* pro ostatní kanovníky.¹⁰³

4. ZALOŽENÍ BISKUPSTVÍ PAPEŽEM PIEM VI.

A UVEDENÍ JANA PROKOPA SCHAAFFGOTSCHÉ DO ÚŘADU

Českobudějovické biskupství bylo založeno bulou papeže Pia VI. *Cunctis ubique* 20. září 1785.¹⁰⁴ Po erekční bule následovala série dalších bul, které jsou datované na 26. září 1785. Jako první zmiřme konfirmační bulu, kterou papež Pius VI. potvrzuje císařské jmenování Jana Prokopa Schaaffgotsche českobudějovickým biskupem.¹⁰⁵ Dále oznámil zřízení nového biskupství a Schaaffgotschovo jmenování diecéznímu kléru a nařizuje, aby novému biskupovi zachovával poslušnost.¹⁰⁶ Další bulou sdělil totéž i městu České Budějovice a obyvatelům diecéze.¹⁰⁷

Díky bulám nesoucím totéž datum získal Schaaffgotsche některá další svolení, jako například: papežskou absoluci nezbytnou pro ujmoutí se úřadu a přijetí biskupského svěcení,¹⁰⁸ právo udílet biskupské požehnání,¹⁰⁹ právo udílet generální absoluce v případě hrozící smrti,¹¹⁰ právo privilegiovat oltáře,¹¹¹ dále právo udělení plnomocných odpustků při první pontifikální mši,¹¹² při generální vizitaci,¹¹³ pro všechny kněze, které zamýšlí usadit ve své diecézi,¹¹⁴ pro konání první synody v diecézi¹¹⁵ a pro ty, kteří se ve stanovený den zúčastní bohoslužby v katedrále.¹¹⁶

¹⁰² Dopis zemského gubernia Příchovému z 19. června 1785. Srov. NA Praha, APA, Zřízení budějovického biskupství 1782–1798, inv. č. 3772, sign. C 146/1, kart. 2244.

¹⁰³ Žádost českobudějovická kapitula z 5. července 1785 o mitru pro děkana a probošta kapituly a *cappu magnu* pro ostatní kanovníky. Srov. NA Praha, APA, Zřízení budějovického biskupství 1782–1798, inv. č. 3772, sign. C 146/1, kart. 2244.

¹⁰⁴ Opis erekční buly českobudějovického biskupství z 20. září 1785. Opis byl proveden 8. listopadu 1785 v kanceláři česko-rakouské. Připojeno též placetum regium z 26. října 1785. 10 fol. Srov. SOA Třeboň, BA ČB, Biskupská konzistoř, Listiny, inv. č. 3, pův. sign. 6, kart. 1.

Další opis z téhož dne se nachází v archivu pražského arcibiskupství. Srov. NA Praha, APA, Zřízení budějovického biskupství 1782–1798, inv. č. 3772, sign. C 146/1, kart. 2244. Další kopie je ve Vídni.

¹⁰⁵ Originál buly papeže Pia VI. vydané v Římě 26. září 1785, kterou potvrzuje Jana Prokopa Schaaffgotsche českobudějovickým biskupem. Arcibiskup Příchový stvrdil pravost této listiny 8. prosince 1785. Srov. SOA Třeboň, BA ČB, Biskupská konzistoř, Listiny, inv. č. 4, pův. sign. 2, kart. 1.

¹⁰⁶ Papežská bula z 26. září 1785 ke kléru nově vzniklé českobudějovické diecéze. Srov. SOA Třeboň, BA ČB, Biskupská konzistoř, Listiny, inv. č. 6, pův. sign. 7, kart. 1.

¹⁰⁷ Papežská bula z 26. září 1785 k městu České Budějovice a obyvatelům diecéze. Placetum regium obdržela tato bula 26. října 1785. Srov. SOA Třeboň, BA ČB, Biskupská konzistoř, Listiny, inv. č. 7, kart. 1.

¹⁰⁸ Originál papežské absoluční buly pro Jana Prokopa Schaaffgotsche z 26. září 1785. Srov. SOA Třeboň, BA ČB, Biskupská konzistoř, Listiny, inv. č. 5, pův. sign. 5, kart. 1.

¹⁰⁹ Papežská bula z 26. září 1785. Srov. SOA Třeboň, BA ČB, Biskupská konzistoř, Listiny, inv. č. 8, kart. 1. Opis viz SOA Třeboň, BA ČB, Jan Prokop hr. Schaaffgotsch. Udělení papežské milosti. 1785–1786, inv. č. II/1/b/2, kart. 9.

¹¹⁰ Tamtéž, inv. č. 9, kart. 1.

¹¹¹ Tamtéž, inv. č. 10, kart. 1.

¹¹² Tamtéž, inv. č. 11, kart. 1.

¹¹³ Tamtéž, inv. č. 12, kart. 1.

¹¹⁴ Tamtéž, inv. č. 13, kart. 1.

¹¹⁵ Tamtéž, inv. č. 15, kart. 1.

¹¹⁶ Tamtéž, inv. č. 16, kart. 1.

O dalších privilegiích informuje Schaaffgotsche vatikánská kongregace *De propaganda fide*. Podle ní má Schaaffgotsche jako českobudějovický biskup udělenou moc k absoliuci od herezí a od apostaze ve své diecézi. Dále má povoleno číst a vlastnit zakázané knihy. Má také právo udělovat různé dispenze, kupříkladu v záležitostech církevních trestů nebo v oblasti manželství, pokud nejsou zvlášť vyhrazené papežskému stolci.¹¹⁷

Schaaffgotsche dostal také povolení delegovat k výkonu některých biskupských funkcí diecézní kněze. Jednalo se o pravomoci ve výjimečných případech, jako např. biřmování a žehnání rezervovaná biskupovi. Dále mu bylo vystaveno povolení světit kněze své diecéze a oleje mimo Svatý týden, pokud to nutnost vyžaduje. Je mu také dovoleno slavit mše pod otevřeným nebem na neposvěceném oltáři, uchovávat svátost oltářní na místě neoznačeném světlem, když by hrozilo nebezpečí znesvěcení od heretiků nebo nevěřících.¹¹⁸

Konsekrační bula byla vydána 27. září 1785 v Římě. Podle ní mohou Schaaffgotsche světit dva nebo tři biskupové, které požádá. Aby mohlo dojít k platnému a dovolenému udělení biskupského svěcení, musel poslat do Říma podepsaný text přísahy, kterou uznává svrchovanost papežského stolce.¹¹⁹

Pro obdržení a publikování těchto bul bylo potřeba získat *placetum regium*, které se vztahovalo na oficiální listiny zaslané z Říma. V záležitosti získání souhlasu státu pro tyto listiny Schaaffgotsche korespondoval během října a listopadu se zemským guberniem.¹²⁰

Další Schaaffgotschovou starostí byly přípravy biskupského svěcení. Arcibiskup Píchovský v dopise ze dne 27. října 1785 Schaaffgotsche žádá o zaslání erekční a konsekrační buly hned poté, co obdrží *placetum regium*. V případě, že by je neobdržel, nemohlo by dojít ke konsekraci.¹²¹

¹¹⁷ Posvátná kongregace *De propaganda fide* sděluje 26. září 1785 českobudějovickému biskupovi Janu Prokopu hraběti Schaaffgotschovi rozhodnutí papeže Pia VI. o udělení různých fakult. Podepsán sekretář kongregace Stephanus Borgia. Srov. SOA Třeboň, BA ČB Biskupská konzistoř, Listiny, inv. č. 14, kart. 1.

¹¹⁸ Tamtéž. Schaaffgotsche kupř. 9. listopadu 1785 požádal Řím o povolení privilegiovat oltáře a světit kříže každodenně podle potřeby. Koncept žádosti k papežskému stolci z 9. listopadu 1785. Srov. SOA Třeboň, BA ČB, Jan Prokop hr. Schaafgotsch. Udělení papežské milosti. 1785–1786, inv. č. II/1/b/2, kart. 9.

¹¹⁹ Konsekrační bula z 27. září 1785 pro hraběte Jana Prokopa Schaaffgotsche. Pražský arcibiskup – resp. jeho kancelář – potvrzuje její pravost 8. prosince 1785. Srov. SOA Třeboň, BA ČB Biskupská konzistoř, Listiny, inv. č. 17, kart. 1. Opis konsekrační buly z pražské kanceláře pochází z 10. prosince 1785. Srov. NA Praha, APA, Zřízení budějovického biskupství 1782–1798, inv. č. 3772, sign. C 146/1, kart. 2244. Výtah pro Schaaffgotsche srov. SOA Třeboň, BA ČB, Jan Prokop hr. Schaafgotsch. Udělení papežské milosti. 1785–1786, inv. č. II/1/b/2, kart. 9.

¹²⁰ Dopis zemského gubernia Janu Prokopu Schaaffgotschovi ze 17. října 1785 a ze 27. listopadu 1785. Srov. SOA Třeboň, BA ČB, Korespondence s guberniem v záležitosti královského souhlasu pro listiny českobudějovického biskupství a jejich ověření, 1785–1785, inv. č. I/2/e, kart. 8.

¹²¹ Pro Píchovského je samozřejmé, že papežské listiny musí projít procesem schválení od státu. Viz koncept dopisu arcibiskupa Píchovského Janu Prokopu Schaaffgotschovi ze 17. října 1785. Srov. NA Praha, APA, Zřízení budějovického biskupství 1782–1798, inv. č. 3772, sign. C 146/1, kart. 2244.

Zatímco erekční listina obdržela *placetum regium* již 26. října,¹²² konfirmační bula až 1. listopadu. Hned druhý den požádal Schaaffgotsche Příchovského o svou konsekraci.¹²³

V dopise Příchovskému z 27. listopadu 1785, podepsaném „Johannes Procopius Protoepiscopus Bohemobudvicensis“,¹²⁴ sděluje, že mu zemské gubernium poslalo kopie státem schválených bul ve dnech 17. a 21. listopadu.¹²⁵ Jedná se o erekční bulu a dále o buly absoluční, konfirmační a konsekrací. Žádá o stanovení data konsekrace a oznamuje, že potřebné dokumenty přiveze do Prahy na konsekraci.¹²⁶ Dopis došel do Prahy o dva dny později a arcibiskup na něj hned odpovídá, že má již k dispozici jak erekční, tak i konfirmační bulu, a konsekraci tudíž již nic nestojí v cestě.¹²⁷

Jan Prokop Schaaffgotsche byl vysvěcen 11. prosince 1785 ve svatovítské katedrále v Praze. Světitelem byl arcibiskup Příchovský a jako asistenti pražský světitel biskup Erasmus Dionýsius Krieger, titulární biskup tiberiadský, a olomoucký světitel biskup Karel Godfried rytíř z Rosentálu, titulární biskup kafarneský.¹²⁸

Arcibiskup Příchovský se v pastýřském listu z 12. prosince 1785 rozloučil s věřícími budějovického, klatovského, prácheňského a táborského kraje a propustil je ze své jurisdikce. V listu byl vložen a tím i publikován text zakládací buly českobudějovického biskupství. Byl v něm představen nový biskup a oznámeno, že počínaje 1. lednem 1786 přebírá církevní správu nad zmíněnými oblastmi.¹²⁹ Vznik českobudějovického biskupství ohlásil biskup Schaaffgotsche obyvatelům nové diecéze

¹²² Opis erekční buly českobudějovického biskupství z 20. září 1785. Opis byl proveden 8. listopadu 1785 v kanceláři česko-rakouské. Připojeno též *placetum regium* z 26. října 1785. 10 fol. Srov. SOA Třeboň, BA ČB, Biskupská konzistoř, Listiny, inv. č. 3, pův. sign. 6, kart. 1.

¹²³ Žádost Jana Prokopa Schaaffgotsche o konsekraci z 2. listopadu 1785. Srov. NA Praha, APA, Zřízení budějovického biskupství 1782–1798, inv. č. 3772, sign. C 146/1, kart. 2244.

¹²⁴ Dopis zemského gubernia ze 17. listopadu 1785. SOA Třeboň, BA ČB, Korespondence s guberniem v záležitosti královského souhlasu pro listiny českobudějovického biskupství a jejich ověření, 1785–1785, inv. č. I/2/e, kart. 8.

¹²⁵ Dopis zemského gubernia ze 17. listopadu 1785, Srov. SOA Třeboň, BA ČB, Korespondence s guberniem v záležitosti královského souhlasu pro listiny českobudějovického biskupství a jejich ověření, 1785–1785, inv. č. I/2/e, kart. 8.

¹²⁶ Dopis Jana Prokopa Schaaffgotsche arcibiskupovi Příchovskému z 27. listopadu 1785. Srov. NA Praha, APA, Zřízení budějovického biskupství 1782–1798, inv. č. 3772, sign. C 146/1, kart. 2244.

¹²⁷ Dopis Arcibiskupa Příchovského Janu Prokopu Schaaffgotschovi z 29. listopadu 1785. Srov. SOA Třeboň, BA ČB, Korespondence s guberniem v záležitosti královského souhlasu pro listiny českobudějovického biskupství a jejich ověření, 1785–1785, inv. č. I/2/e, kart. 8.

¹²⁸ Viz první strana Matriky biskupských prací Jana Prokopa Schaaffgotsche. Srov. SOA Třeboň, BA ČB, Matrika biskupských prací – Matrica seu Liber functionum episcopaliū, 1786–1852, inv. č. 17, kniha 17.

¹²⁹ Pastýřský list arcibiskupa Příchovského z 12. prosince 1785. Viz NA Praha, APA, Zřízení budějovického biskupství 1782–1798, inv. č. 3772, sign. C 146/1, kart. 2244. Další exemplář s již provedenými škrty, které odrážejí některé nesrovnalosti v seznamu farností. Srov. SOA Třeboň, BA ČB, Odstoupení části území pražské arcidiecéze ve prospěch českobudějovického biskupství, 1784–1785, inv. č. I/2/b, kart. 6. Přepis je možné nalézt i u Mardetschlagera.

pastýřským listem z 1. ledna 1786.¹³⁰ Slavnostní intronizace se konala 26. února 1786.¹³¹

5. EPILOG PROCESU ZALOŽENÍ ČESKOBUDĚJOVICKÉHO BISKUPSTVÍ V ROCE 1789

Intronizací nového biskupa nebyl ještě proces založení nového biskupství u konce. Formální císařská nařízení a dokumenty ve věcech týkajících se nových biskupství následovaly i v dalších letech. Podobný proces lze sledovat kupříkladu při zakládání biskupství v Linci, které probíhalo prakticky ve stejnou dobu.¹³²

V Českých Budějovicích byly záležitosti zřízení biskupství uzavřeny až 18. ledna 1789, kdy císař Josef II. vydal zakládací listinu českobudějovického biskupství, ve které popisuje proces vzniku biskupství, výsledky jednotlivých jednání a oznamuje ukončení celého dlouhotrvajícího procesu.¹³³

Plán založit diecézi v Čechách byl součástí plánu regulace diecézí. Císař rozhodl založit biskupství v Českých Budějovicích a toto město určil jako sídlo biskupa. Nejprve dal upravit hranice farností a poté nařídil oddělení krajů budějovického, klatovského, prácheňského a táborského tak, aby tyto kraje tvořily jasně ohrazenou oblast budoucí diecéze, aby nikdo jiný kromě budějovického biskupa nemohl mít nárok na uplatňování své duchovní pravomoci. Bylo také dojednáno územní vyrovnání s řezenským biskupstvím a s pražským arcibiskupstvím, takže nyní již celé území patří do jurisdikce českobudějovického biskupa.¹³⁴

Právo jmenovat českobudějovické biskupy, které mu náleží po předcích, si i nadále vyhrazuje pro sebe a své nástupce. Samotné českobudějovické biskupství je ve vztahu k pražskému biskupství sufragánní, arcibiskupové mohou uplatňovat práva k sufragánnímu biskupovi a biskupství podle kánonů, samozřejmě do té míry, nakolik neprotiřečí světským zákonům, resp. právům světských vládců. Roční plat nového biskupa je určen na 12 tisíc zlatých, které budou hrazeny buď z náboženského fondu v penězích nebo v ekvivalentních požitcích.¹³⁵

Katedrálním kostelem je českobudějovický farní kostel sv. Mikuláše, při kterém je založena kapitula složená ze tří dignitářů: probošta, děkana a scholastika, a čtyř dalších kanovníků. Jednoho z kanovníků panovník jmenuje generálním vikářem. Stejně tak si panovník vyhrazuje nominační právo všech ostatních kapitulářů.

¹³⁰ Přepis pastýřského listu Jana Prokopa Schaaffgotsche z 1. ledna 1786 viz MARDETSCHLÄGER, *Kurz gefasste Geschichte*, s. 274–283. Koncept pastýřského listu viz SOA Třeboň, BA ČB, Pastýřské listy biskupa Schaaffgotsche, 1786–1795, sign. II/1/b/10, kart. 11.

¹³¹ Na tomto datu se shodují všichni Schaaffgotschovi biografové. Srov. kupř. KADLEC, *Českobudějovická diecéze*, s. 27–28.

¹³² Srov. PICHL, *Joseph Anton Gall*, s. 57–71.

¹³³ Potvrzení o založení biskupství císařem Josefem II. z 18. ledna 1789. Ověřený opis pochází ze 14. února 1789. Srov. SOA Třeboň, BA ČB Biskupská konzistoř, Listiny, inv. č. 18, kart. 1. Totéž viz také SOA Třeboň, BA ČB, Dvorské dekrety o založení biskupství, 1784–1785, inv. č. I/2/a, kart. 6. Přepis se nachází i u Mardetschlägera a Hubera. Srov. MARDETSCHLÄGER, *Kurz gefasste Geschichte*, s. 283–288 a HUBER, „Die Gründung,“ s. 53–56. Srov. JANÁK – HLEDÍKOVÁ, *Dějiny*, s. 227; KADLEC, *Českobudějovická diecéze*, s. 23–24; KADLEC – NOVOTNÝ, *Biskupství*, s. 46.

¹³⁴ Potvrzení o založení biskupství císařem Josefem II. z 18. ledna 1789. Ověřený opis pochází ze 14. února 1789. Srov. SOA Třeboň, BA ČB, Biskupská konzistoř, Listiny, inv. č. 18, kart. 1.

¹³⁵ Tamtéž.

Generální vikář, který v době nepřítomnosti zastupuje v úřadě biskupa, bude pobírat roční plat 3 tisíce zlatých, každý z dignitářů dvanáct set zlatých, kanovníci každý tisíc zlatých. Jeden ze čtyř kanovníků bude působit jako farář u sv. Mikuláše. Znak biskupa, stejně jako znak kapituly, byl předepsán císařem.¹³⁶

Jako duchovní budou u katedrálního kostela působit čtyři diecézní kněží, kterým se bude říkat vikáři, placeni budou ze jmění kostela. Každý z nich bude dostávat tři sta zlatých. Personál biskupské kanceláře bude placen z náboženského fondu.¹³⁷

ZÁVĚR

Důkazem toho, že především vůle Josefa II. překonala překážky k založení nového biskupství a zdaleka ne všichni aktéři byli s výsledkem spokojeni, je stížnost nástupce Antonína Petra Příchovského na pražském arcibiskupském stolci na počátku vlády císaře Leopolda II.: Ve vzniku českobudějovického biskupství vidí velikou újmu, která byla učiněna jeho diecézí.¹³⁸ Dále si postěžoval na převedení některých svých beneficí na své sufragány – litoměřického a budějovického biskupa. Leopold II. odpověděl, že toto územní vypořádání proběhlo v naprostém pořádku tak, aby mohl být splněn záměr zesnulého císaře, aby celá území obou biskupů patřila do jejich jurisdikce. Na předchozích rozhodnutích tudíž nehodlá nic měnit.¹³⁹ Potvrdil, že pražští arcibiskupové nemusí platit částku 3 tisíc zlatých, která byla původně určena jako část dvanáctitisícového platu českobudějovických biskupů.¹⁴⁰ Některá územní vyrovnání mezi pražskou arcidiecézí a budějovickou diecézí dokonce pokračovala až do roku 1807, kdy jsem našel poslední zmínku o převedení některých lokálií a farností v prácheňském a klatovském kraji do kompetence českobudějovického biskupa.¹⁴¹

¹³⁶ Tamtéž.

¹³⁷ Tamtéž.

¹³⁸ Olomoucký arcibiskup si zase stěžuje na zřízení brněnského biskupství. Srov. F. MAASS, *Der Josephinismus: Quellen zu seiner Geschichte in Österreich 1760–1850*, sv. 4, *Der Spätjosephinismus 1790–1820*, *Fontes rerum Austriacarum* 2, Wien: Verlag Herold, 1957, s. 189–190.

¹³⁹ Tamtéž, s. 190.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 213.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 442.

The Process of the Establishment of the Episcopacy in České Budějovice between 1783–1789

Key words: Diocese of České Budějovice; Establishment of the episcopacy; Josef II

Abstract: This study surveys the process of the establishment of the diocese of České Budějovice. It is possible to look at this process in different time perspectives: From a long-term perspective it is a result of a half-century effort of the Habsburg monarchs to improve the situation of a church authority in the territory of the Prague archdiocese or, subsequently, in the whole empire. From a short-term point of view we consider this process a consequence and part of a reformatory process begun during the reign of Marie Teresa and Joseph II in the enlightenment period. In the shortest perspective this study describes the establishment of the episcopacy as an approbated and documented process of the discussions in years 1783–1789, which started at request of the absolute monarch Joseph II. In the beginning of this process the reform of the church authority of the Prague archdiocese in the Southern Bohemia region was discussed so that in the end there was instituted a new, financially protected episcopacy with a young and active bishop at its head.